

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Jaroslava Hubáčka a soudců JUDr. Elišky Cihlářové a JUDr. Karla Šimky v právní věci žalobce: **P. Č.**, proti žalovanému: **Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích**, se sídlem Na Sadech 26-27, České Budějovice, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 2. 2009, č. j. 10 Ca 24/2008 - 79,

t a k t o :

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 2. 2009, č. j. 10 Ca 24/2008 - 79, **se z r u š u j e** a věc **se v r a c í** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Včas podanou kasační stížností se žalobce P. Č. domáhá u Nejvyššího správního soudu vydání rozsudku, kterým by bylo zrušeno usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 2. 2009, č. j. 10 Ca 24/2008 - 79, a věc vrácena tomuto soudu k dalšímu řízení.

Krajský soud v Českých Budějovicích (dále též „krajský soud“) usnesením ze dne 11. 2. 2009, č. j. 10 Ca 24/2008 - 79, zamítl žádost žalobce P. Č. ze dne 4. 2. 2009 o osvobození od soudních poplatků. Krajský soud při svém rozhodování vyšel z toho, že žalobce po podání žaloby na ochranu proti nečinnosti Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích (stran žádosti o poskytnutí informací) požádal dne 13. 2. 2008 o osvobození od soudních poplatků. Tato žádost byla usnesením krajského soudu ze dne 3. 3. 2008, č. j. 10 Ca 24/2008 - 15 zamítnuta a rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 6. 2008, č. j. 7 Ans 2/2008 - 33 byla zamítnuta i kasační stížnost žalobce směřující proti citovanému usnesení krajského soudu. Usnesením krajského soudu ze dne

28. 8. 2008, č. j. 10 Ca 24/2008 - 49 byla zamítnuta i další žádost žalobce o osvobození od soudních poplatků ze dne 11. 8. 2008 a rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 12. 2008, č. j. 7 Ans 4/2008 - 66 byla zamítnuta kasační stížnost žalobce směřující proti uvedenému usnesení krajského soudu. Usnesením ze dne 21. 1. 2009 vyzval krajský soud žalobce, aby do 7 dnů od doručení tohoto usnesení zaplatil soudní poplatek za podanou žalobu ve výši 2000 Kč (toto usnesení bylo adresátovi doručeno dne 27. 1. 2009). Žalobce v podání ze dne 4. 2. 2009 opětovně požádal o osvobození od soudních poplatků. Na podporu své žádosti předložil krajskému soudu kopii oznámení Městského úřadu v Poličce ze dne 4. 5. 2007, že mu byl přiznán příspěvek na živobytí ve výši 3126 Kč měsíčně počínaje měsícem květnem 2007, kopii oznámení téhož úřadu ze dne 7. 1. 2008, že mu byla přiznána dávka doplatek na bydlení ve výši 2900 Kč měsíčně od ledna 2008 a posléze předložil i kopii potvrzení Městského úřadu v Poličce ze dne 28. 1. 2009 o poskytování dávky pomoci v hmotné nouzi - příspěvku na živobytí (toto potvrzení bylo vydáno pro zdravotnická zařízení, kterým se hradí regulační poplatky). Krajský soud nemohl žádosti žalobce vyhovět. Osvobození od soudních poplatků lze přiznat jen tomu účastníkovi řízení, který doloží, že nemá dostatečné prostředky (§ 36 odst. 3 s. ř. s.). Smyslem institutu osvobození od soudních poplatků je přenos poplatkové povinnosti na stát v případech, kdy žalobce nedisponuje dostatečnými finančními prostředky. Soud musí hodnotit konkrétní výši soudního poplatku, majetkové poměry žalobce i povahu sporu. Kriteřiem pro rozhodování o osvobození či neosvobození od soudních poplatků je přitom aktuální nedostatek finančních prostředků, ale i nemožnost si tyto prostředky do budoucna samostatně obstarat. Je skutečností, že celková částka, se kterou může žalobce na základě předložených listin disponovat, činí kolem 6000 Kč. Žalobcem předložené listiny jsou však úředně neověřené kopie a navíc kopie potvrzení ze dne 28. 1. 2009 vůbec nedokládá konkrétní výši dávky. Z předložených listin proto nelze ověřit, zda údaje v nich uvedené, včetně účelové vázanosti poskytnutých prostředků, vůbec odpovídají skutečnosti. Žalobce navíc ani nepředložil jiné listiny dokládající jeho nemajetnost a nemožnost obstarat si finanční prostředky jinak. Nedoložil také žádnou skutečnost, z níž by se dalo usuzovat na vyloučení možnosti zvýšit si příjem vlastním přičiněním. Výše soudního poplatku 2000 Kč se ani nejví - ve srovnání s částkou, s níž může žalobce disponovat - natolik nepřiměřenou, aby ji nemohl žalobce v této věci zaplatit. Žalobce tedy nesplnil svou zákonnou povinnost doložit, že nemá dostatečné prostředky, a krajský soud proto nemohl vyhovět ani jeho žádosti o osvobození od soudních poplatků.

Proti tomuto usnesení krajského soudu podal žalobce jako stěžovatel (dále jen „stěžovatel“) kasační stížnost (datovanou dnem 27. 2. 2009 a téhož dne předanou k poštovní přepravě pro Nejvyšší správní soud, kam byla doručena dne 2. 3. 2009 a evidována pod sp. zn. Na 56/2009), kterou obsahově opřel o ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) a d) s. ř. s.

Stěžovatel především namítl, že přílohou žádosti o osvobození od soudních poplatků ze dne 4. 2. 2009 nebyly kopie listin vydaných Městským úřadem v Poličce. Tyto listiny si opatřil krajský soud u „místního správce soudních poplatků“. Přes tuto skutečnost však uvedené listiny nevyhodnotil věcně. Krajský soud nadále zpochybňuje věrohodnost těchto listin Městského úřadu v Poličce a požaduje odstranění jejich nedostatků. Tento soud však již neuvádí, jaké jiné listiny a důkazy má opatřit. Krajskému

soudu také nepřísluší ověřovat platnost veřejných listin, které má vzít jen vědomí a učinit si o nich úsudek. Zcela lichý je pak též závěr krajského soudu, že k prokázání zákonných podmínek stran osvobození od soudních poplatků nestačí neověřené kopie listin. Zákodárce jasně vyjadřuje zákonnou podmínku osvobození od soudních poplatků, kterou je jen nedostatek prostředků. Z tohoto důvodu nemá právní význam zvýrazňovat aktivní činnost žadatele, srovnávat ji s iniciativou občanského sdružení a hovořit o atributech justice. Výklad krajského soudu o smyslu institutu individuálního osvobození od soudních poplatků nemá oporu v důvodové zprávě, ani v dikci zákona. Žádná norma nebrání soudu nařídít jednání a v něm provádět důkazy i v záležitostech osvobození od soudních poplatků. Tento soud také zavinil, že uvedené listiny nebyly předloženy v originále. Je tomu tak proto, že se setrvale brání dokazování v kanceláři soudu, případně u ústního jednání. Zarážející se dovětek krajského soudu, že by měl konzultovat pracovní zařazení s úřadem práce. Tento závěr svědčí o překročení kompetence soudu, neboť ani platný doklad o plné invaliditě nedokládá vyloučení možnosti zvýšení příjmu vlastním přičiněním. Přesto soudy v České republice takovým osobám poskytují osvobození od soudních poplatků.

Nejvyšší správní soud přezkoumal kasační stížností napadené usnesení krajského soudu při vázanosti rozsahem a důvody, které uplatnil stěžovatel v podané kasační stížnosti (§ 109 odst. 2, 3 s. ř. s.), a jelikož i sám shledal vady uvedené v § 109 odst. 3 s. ř. s., k nimž musel přihlédnout z úřední povinnosti, dospěl k závěru, že napadené usnesení krajského soudu je třeba zrušit, a věc vrátit tomuto soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší správní soud především netrval, pokud jde o podmínky řízení o kasační stížnosti, na zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost, ani na povinném zastoupení stěžovatele advokátem. Osvobození od soudních poplatků i právo na bezplatné zastoupení se váže k posouzení poměrů konkrétního žadatele. Nesplnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků přitom vylučuje i právo na bezplatné zastoupení (§ 35 odst. 8 s. ř. s.). Za situace, kdy předmětem kasačního přezkumu je rozhodnutí (usnesení), jímž byla zamítnuta žádost o osvobození od soudních poplatků, by trvání jak na podmínce uhrazení soudního poplatku za kasační stížnost, tak i na podmínce povinného zastoupení, znamenalo jen další řetězení téhož problému. Trvání na těchto podmínkách, vzhledem ke specifické povaze napadeného usnesení, by vedlo k popření cíle, jenž účastník podáním žádosti sledoval a k popření vlastního smyslu řízení o kasační stížnosti, v němž má být zkoumán závěr o tom, zda účastník měl být od soudních poplatků osvobozen či nikoliv (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 9. 2007, č. j. 9 As 43/2007 - 77, dostupný na www.nssoud.cz).

Konstantní judikatura Ústavního soudu vyslovila závěr, že „rozhodnutí o tom, zda jsou splněny zákonem stanovené předpoklady pro přiznání osvobození od soudních poplatků, spadá výhradně do rozhodovací sféry obecných soudů a s ohledem na ústavně zaručený princip nezávislosti soudů (čl. 82 Ústavy České republiky) Ústavnímu soudu nepřísluší přehodnocovat závěry, ke kterým obecný soud při zvažování důvodnosti uplatněného nároku dospěl. Přiznané osvobození od soudního poplatku navíc může být kdykoliv za řízení, případně i se zpětnou účinností odejmuto, pokud se prokáže, že

poměry účastníka osvobození neodůvodňují nebo neodůvodňovaly (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 8. 2000, sp. zn. IV. ÚS 271/2000).

Individuální osvobození od soudních poplatků je procesní institut, jehož účelem je zejména ochrana účastníka, který se nachází v tíživých poměrech, před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona o soudních poplatcích. Tento druh osvobození od soudních poplatků je zařazen v ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s., v němž je kromě jiného uvedeno, že účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne.

Při rozhodování o osvobození od soudních poplatků se ale, mimo ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s., též aplikuje - za použití ustanovení § 64 s. ř. s. - i ustanovení § 138 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“). Podle tohoto zákonného ustanovení lze přiznat účastníku řízení osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to poměry účastníka, a to zcela nebo zčásti. Žadatel je přitom povinen soudu prokázat věrohodným způsobem své majetkové a sociální poměry. Při rozhodování o osvobození od soudních poplatků pak soud přihlíží k celkovým majetkovým poměrům žadatele, k výši soudního poplatku, k nákladům, které si pravděpodobně vyžádá dokazování, k povaze uplatněného nároku a k dalším obdobným okolnostem. Při hodnocení majetkových poměrů žadatele je třeba přihlídnout nejen k výši jeho příjmů a množství disponibilních finančních prostředků, ale též k jeho možnosti si tyto prostředky opatřit. Rozhodnutí o žádosti pak musí vždy vycházet z konkrétního posouzení naplnění výše uvedených podmínek a musí odpovídat tomu, aby žadateli nebylo jen pro jeho majetkové a sociální poměry znemožněno uplatňovat nebo bránit své právo. Osvobození od soudních poplatků je proto možno přiznat pouze osobě, která objektivně není schopna soudní poplatek zaplatit a nemá jinou možnost, jak se domoci svých práv než cestou soudního řízení. Vždy je však nutno přihlížet i ke konkrétním možnostem žadatele finanční prostředky si opatřit. Objektivní hlediska pro posuzování poměrů žadatele, resp. jejich tíživosti, v současné době nejsou v platném právu vyjádřeny. Soudy jsou proto nuceny překlenout tento nedostatek v každém konkrétním případě interpretací. Vyhodnocení všech okolností, které v této věci vypovídají o poměrech žadatele je tak věcí úvahy soudu a promítá se do závěru, zda je žadatel, s ohledem na své poměry, schopen zaplatit soudní poplatky. Jestliže mu to jeho poměry nedovolují, je soud povinen mu přiznat tomu odpovídající osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu nebo zčásti.

Předmětem napadeného usnesení krajského soudu je posouzení opodstatněnosti žádosti stěžovatele o osvobození od soudních poplatků ze dne 4. 2. 2009.

Z dikce ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s. především vyplývá, že účastník může být osvobozen od soudních poplatků při splnění těchto tří předpokladů: a) podání žádosti o osvobození od soudních poplatků, b) podaný návrh (na zahájení řízení) není zjevně neúspěšný, c) doložení nedostatku prostředků.

Ve spise Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 10 Ca 24/2008 je založena stěžovatelova žaloba ze dne 13. 2. 2008 a žádost stěžovatele ze dne 4. 2. 2009 jako žalobce o osvobození od soudních poplatků (předpoklad a/). Ze stejného soudního spisu nevyplývá, že by žaloba stěžovatele byla zjevně neúspěšná (například opožděná), a je tedy splněn i předpoklad pod písmenem b). Při zkoumání existence předpokladu c) je potřebné nejprve zdůraznit, že účastníka „zatěžuje“ jak břemeno tvrzení, tak i břemeno důkazní. Jinak řečeno, pokud chce být účastník ohledně své žádosti o osvobození od soudních poplatků procesně úspěšný, musí nejen uvést, v čem spatřuje svůj nedostatek prostředků, který dle jeho názoru vede k tomu, že nemůže soudní poplatek uhradit, ale současně musí i takové tvrzení řádně doložit.

Právní úprava institutu individuálního osvobození od soudního poplatku neukládá krajskému soudu povinnost, aby sám za stěžovatele jako žalobce vyhledával skutečnosti, které by měly charakterizovat nedostatek stěžovatelových prostředků k uhrazení soudního poplatku. Krajský soud také nemůže presumovat finanční potíže stěžovatele, stejně jako existenci dluhů, byť by jinak tyto okolnosti mohly objektivně naplňovat podmínky k úplnému nebo částečnému osvobození od soudních poplatků. V tomto směru by proto ani námitka stěžovatele nemohla mít v řízení o kasační stížnosti naději na procesní úspěch.

Stěžovatel jako žalobce a současně i jako žadatel o osvobození od soudních poplatků - podle obsahu spisu - uvedl v žádosti ze dne 4. 2. 2009, že nemá prostředky k tomu, aby mohl dostat svým poplatkovým povinností, což dokládá listinami obsaženými již ve spise, včetně čestného prohlášení, a nyní aktuálními listinami Městského úřadu v Poličce, které uložil u krajského soudu. Ve spise jsou poté založeny xerokopie oznámení Městského úřadu v Poličce ze dne 4. 5. 2007, č. j. 4961/2007/POL o tom, že P. Č. byl přiznán příspěvek na živobytí ve výši 3126 Kč měsíčně počínaje květnem 2007, xerokopie oznámení téhož úřadu ze dne 7. 1. 2008, č. j. 73/2008/POL, že P. Č. byl přiznán doplatek na bydlení ve výši 2900 Kč měsíčně od ledna 2008 a xerokopie potvrzení o poskytnutí dávky pomoci v hmotné nouzi-příspěvku na živobytí Městského úřadu v Poličce ze dne 28. 1. 2009, č.j. 681/2009/POL o tom, že P. Č. je od 28. 1. 2009 příjemcem příspěvku na živobytí (toto potvrzení bylo vydáno pro zdravotnická zařízení, kterým se hradí regulační poplatky a lze ho uplatnit pro uvedený účel po dobu 30 dnů od data jeho vydání).

Nejvyšší správní soud nemůže přisvědčit stížnímu bodu, v němž stěžovatel namítá, že žádná norma nebrání krajskému soudu nařídít jednání a v něm provádět důkazy i v záležitostech osvobození od soudních poplatků a že krajský soud tak zavinil nepředložení potřebných listin v originále.

V tomto směru je třeba poukázat na ustanovení § 114a odst. 1 o. s. ř., které je nutno aplikovat za použití ustanovení § 64 s. ř. s. i ve správním soudnictví, podle něhož, nebylo-li rozhodnuto podle § 114 odst. 2, připraví předseda senátu jednání tak, aby bylo možné věc rozhodnout zpravidla při jediném jednání. Z obsahového hlediska soud v rámci přípravy jednání jednak zkoumá, zda žaloba má potřebné náležitosti (tedy zda nevykazuje takové vady, které brání v pokračování v řízení, zda jsou splněny podmínky řízení, zda byla splněna povinnost zaplatit soudní poplatek, zda tu nejsou překážky, které brání postupu

řízení, a další otázky týkající se postupu řízení. Pokud se to jeví jako účelné, soud může k provedení přípravných úkonů také svolat jiný soudní rok (tj. nikoliv jednání). Smyslem předvolání k tomuto roku je, aby soud poskytl účastníkům řízení potřebná poučení a aby je vyzval ke splnění jejich procesních povinností. Při tomto úkonu soudu mohou být činěna mimo jiné i vhodná opatření ke splnění poplatkové povinnosti, jakož i zjišťovány podmínky pro přiznání osvobození od soudních poplatků. Třeba ovšem zdůraznit, že tyto úkony mohou být provedeny jen před nařízením jednání, a nikoliv až poté, nebo dokonce při samotném jednání. Jiný postup by byl v rozporu se zásadou rychlého a hospodárného vyřízení věci. Obdobně je třeba postupovat i v případech, kdy zákon umožňuje rozhodnout věc bez jednání. Ani v tomto případě není možné řešit otázku osvobození od soudních poplatků až v době, kdy soud již přistoupil k přezkoumávání věci samé. Ostatně, opačný závěr by neodpovídal smyslu ustanovení § 9 odst. 1 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění v rozhodné době, podle něhož, nebyl-li poplatek za řízení splatný podáním návrhu na zahájení řízení, odvolání, dovolání nebo kasační stížnosti zaplacen, soud vyzve poplatníka k jeho zaplacení ve lhůtě, kterou mu určí; po marném uplynutí této lhůty soud řízení zastaví. Z tohoto ustanovení vyplývá, že stěžovatel není povinen zaplatit soudní poplatek pod sankcí ihned při podání žaloby, nicméně ani krajský soud není oprávněn činit v řízení žádné úkony, nebyl-li soudní poplatek zaplacen (je-li poplatková povinnost dána). Krajský soud proto musí bezprostředně po obdržení žaloby vyzvat žalobce k zaplacení soudního poplatku. Nelze tedy pomíjet smysl tohoto ustanovení zákona o soudních poplatcích, z něhož vyplývá, že otázka osvobození od soudních poplatků musí být soudem vyřešena ještě před nařízením ústního jednání, resp. před přezkoumáváním věci samé. Krajský soud proto právem řešil otázku osvobození stěžovatele od soudních poplatků ještě ve stadiu, kdy není nařízeno jednání, resp. v době, kdy tento soud nepřistoupil k přezkoumávání věci samé.

Nejvyšší správní soud nemůže souhlasit ani s námitkou stěžovatele, že zákonodárce jasně vyjadřuje zákonnou podmínku osvobození od soudních poplatků, kterou je jen nedostatek prostředků a že z tohoto důvodu nemá právní význam zvýrazňovat aktivní činnost žadatele, srovnávat ji s iniciativou občanského sdružení a hovořit o attributech justice.

Účelem osvobození od soudních poplatků je mimo jiné ochrana účastníka, který se nachází v tíživých poměrech bez vlastního zavinění zejména pro objektivní důvody (např. pracovní nezpůsobilost z důvodu zdravotního omezení, ztráta zaměstnání v důsledku propouštění zaměstnanců, apod.), před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona o soudních poplatcích. Osvobození od soudních poplatků je proto možno přiznat pouze osobě, která objektivně není schopna soudní poplatek zaplatit a nemá jinou možnost, jak se domoci svých práv než cestou soudního řízení. Vždy je však nutno přihlížet i ke konkrétním možnostem žadatele finanční prostředky si opatřit. Tyto okolnosti musí soud rozhodující o žádosti o osvobození od soudních poplatků zkoumat v rámci celkových poměrů účastníka řízení, které odůvodňují úplné nebo částečné přiznání osvobození od soudních poplatků (§ 138 o. s. ř. za použití ustanovení § 64 s. ř. s.). Aktivita žadatele o osvobození od soudních poplatků a jeho možnost zvýšit si příjem vlastním přičiněním má tedy podstatný význam při rozhodování o uvedené žádosti. K prokázání takové aktivity měl být stěžovatel vyzván krajským soudem. Kasační soud proto obecně nemůže souhlasit

s námitkou stěžovatele, že zákonodárce jasně vyjadřuje zákonnou podmínku osvobození od soudních poplatků tak, že rozhodující je jen nedostatek prostředků.

Nejvyšší správní soud nemůže zcela přisvědčit ani stížnímu bodu, v němž stěžovatel vytýká krajskému soudu nesprávnost jeho závěru, který v něm dovozuje, že k prokázání zákonných podmínek stran osvobození od soudních poplatků nestačí neověřené kopie veřejných listin.

Podle ustanovení § 134 o. s. ř. listiny vydané soudy České republiky nebo jinými státními orgány v mezích jejich pravomoci, jakož i listiny, které jsou zvláštními předpisy prohlášeny za veřejné, potvrzují, že jde o nařízení nebo prohlášení orgánu, který listinu vydal, a není-li dokázán opak, i pravdivost toho, co je v nich osvědčeno nebo potvrzeno. U každé veřejné listiny je soud oprávněn zkoumat její pravost, tedy zda byla skutečně vystavena oprávněným subjektem nebo zda jde o podvrh. Pokud jde o obsah veřejných listin, u těch, jež mají charakter osvědčení či potvrzení, lze hodnotit i pravdivost obsahu (t.j. je připuštěn důkaz o tom, že obsah listiny neodpovídá skutečnosti); u veřejných listin, které obsahují nařízení nebo prohlášení orgánu, soud správnost obsahu nehodnotí. U soukromých listin soud vždy zkoumá jejich pravost, t. j. pochází-li od vystavitele, i správnost obsahu. Podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2006, sp. zn. 33 Odo 562/2006) „občanský soudní řád v žádném ustanovení neukládá soudu povinnost provádět důkaz listinami pouze jejich originály; soud proto hodnotí důkaz provedený fotokopií listiny jako každý jiný důkaz. S odkazem na již dříve publikované usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 3. 1998, sp. zn. 1 Odon 53/97, nutno konstatovat, že i když jsou originály listin jako důkazní prostředek zásadně vhodnější než jejich neověřené fotokopie a soud by se při dokazování, nejsou-li pro to závažné důvody, s fotokopií listiny neměl spokojit, nelze postup, při němž je přechtena toliko fotokopie listiny, považovat za odporující zákonu; v této souvislosti lze vážit pouze průkaznost provedeného důkazu“. V tomto konkrétním případě jsou obsahem spisu xerokopie oznámení Městského úřadu v Poličce ze dne 4. 5. 2007, č. j. 4961/2007/POL o tom, že P. Č. byl přiznán příspěvek na živobytí ve výši 3126 Kč měsíčně počínaje květnem 2007, xerokopie oznámení téhož úřadu ze dne 7. 1. 2008, č. j. 73/2008/POL, že P. Č. byl přiznán doplatek na bydlení ve výši 2900 Kč měsíčně od ledna 2008 a xerokopie potvrzení o poskytnutí dávky pomoci v hmotné nouzi - příspěvku na živobytí Městského úřadu v Poličce ze dne 28. 1. 2009, č.j. 681/2009/POL o tom, že P. Č. je od 28. 1. 2009 příjemcem příspěvku na živobytí (toto potvrzení bylo vydáno pro zdravotnická zařízení, kterým se hraď regulační poplatky a lze ho uplatnit pro uvedený účel po dobu 30 dnů od data jeho vydání). Z hlediska jejich obsahu jde o veřejné listiny, jež mají, mimo potvrzení ze dne 28. 1. 2009, u něhož lze hodnotit i pravdivost obsahu, charakter rozhodnutí. Je skutečností, že originály těchto rozhodnutí a potvrzení jsou v zájmu průkaznosti zásadně vhodnější než jejich neověřené fotokopie, v silách krajského soudu však bylo, aby vyzval stěžovatele k předložení originálů uvedených písemností, případně jinak ověřil v zájmu průkaznosti shodu xero kopií listin s jejich originály. Není proto bez dalšího zcela správný závěr krajského soudu, že z těchto listin nelze ověřit, zda údaje v nich uvedené, včetně účelové vázanosti poskytnutých prostředků, vůbec odpovídají skutečnosti, neboť tyto listiny jsou úředně neověřené kopie a navíc kopie potvrzení ze dne 28. 1. 2009 vůbec nedokládá konkrétní výši dávky.

Nejvyšší správní soud však již musí přisvědčit námitce stěžovatele, že krajský soud, ač vyslovuje pochybnosti stran průkaznosti a věrohodnosti listin Městského úřadu v Poličce a požaduje odstranění jejich nedostatků, již neuvádí, jaké jiné listiny a důkazy má stěžovatel opatřit.

Krajský soud v odůvodnění napadeného usnesení konstatuje, že stěžovatel nepředložil jiné listiny dokládající jeho nemajetnost a nemožnost obstarat si finanční prostředky jinak..

Podle ustanovení § 36 odst. 1 s. ř. s. účastníci mají v řízení rovné postavení. Soud je povinen poskytnout jim stejné možnosti k uplatnění jejich práv a poskytnout jim poučení o jejich procesních právech a povinnostech v rozsahu nezbytném pro to, aby v řízení neutrpěli újmu. Poučovací povinnost soudu ve správním soudnictví (§ 36 odst. 1 s. ř. s.) vychází z požadavku, aby tato povinnost nastoupila v konkrétní procesní situaci; to je vyjádřeno podmínkou "aby v řízení neutrpěli újmu". Poučovací povinnost o procesních právech tedy nespočívá v paušálním poučování jakéhokoliv pisatele podání o souhrnu všech jeho případných procesních práv za situace, kdy často není ani jasné, zda se pisatel vůbec chce obrátit na soud.

Velmi důležitým a zcela běžným podkladem pro rozhodování o žádosti o osvobození od soudních poplatků je vyplněný a potvrzený vzor č. 060 o. s. ř. (Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech k žádosti o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce), který je instruktivním materiálem, v němž žadatelé postačí jen vyplnit předepsané kolonky k jednotlivým otázkám, případně některé údaje nechat potvrdit a doložit potřebné přílohy. Krajskému soudu je třeba vytknout, že v rozporu s ustanovením § 36 odst. 1 s. ř. s. a oproti předchozím postupům (stěžovateli vždy před rozhodnutím o žádosti o osvobození od soudních poplatků zaslal tento vzor k vyplnění a potvrzení), v případě žádosti o osvobození od soudních poplatků ze dne 4. 2. 2009 stěžovateli uvedený vzor nezaslal a po strohém tvrzení v této žádosti, že „jediný příjem k živobytí dokládá listinami ve spise a že podrobné odůvodnění tohoto úkonu se nalézají v podání ze dne 30. 1. 2009 ve spise 10 Ca 219/08“, přistoupil po obstarání již citovaných oznámení Městského úřadu v Poličce k vydání napadeného usnesení o zamítnutí návrhu na osvobození od soudních poplatků. Krajský soud tak rozhodl jen na základě písemností Městského úřadu v Poličce (bez vzoru 060 o. s. ř.), aniž měl jakýkoliv jiný podklad o stěžovatelových poměrech osobních a rodinných, příjmech z pracovního - obdobného poměru, příjmech z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, příjmech z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti, o příjmech z hmotného a sociálního zabezpečení, dalších příjmech, o osobním majetku stěžovatele, případných výdělkových a majetkových poměrech manžela stěžovatele, o jeho závazcích a jiných okolnostech, které by mohly mít vliv na osvobození. Přitom obsahem tohoto vzoru nejsou jen čestná prohlášení žadatele o pravdivosti všeho, co je tam uvedeno. Tak např. k bodům II. a III., pokud je žadatel vyplňuje, je třeba i potvrzení zaměstnavatele, a k bodům IV. až VI. je třeba doložit přílohy, kterými jsou rozhodnutí daňová a rozhodnutí o přiznání dávky z hmotného a sociálního zabezpečení (právě ty byly v případě stěžovatele aktuální, neboť by tak byly odstraněny pochybnosti stran věrohodnosti předložených

listin). Z výše uvedeného vyplývá, že krajský soud pochybil, pokud stěžovatele nepoučil o tom, jaké jiné listiny žádá předložit a zejména tím, že mu nezaslal k obvyklému postupu k dalšímu opatření vzor 060 o. s. ř., ačkoliv tento vzor byl naposledy stěžovatelem vyplněn dne 28. 8. 2008 a mezitím do února 2009 mohlo dojít k podstatným změnám.

Nejvyšší správní soud musí obecně souhlasit se stěžovatelem v tom, že krajský soud nevyhodnotil listiny vydané Městským úřadem v Poličce věcně (myšleno správně).

Krajský soud v podstatě dovodil, že stěžovatel může na základě předložených listin Městského úřadu v Poličce disponovat s částkou kolem 6.000,-Kč měsíčně a že za tohoto stavu se nejvíce výše soudního poplatku 2.000,-Kč natolik nepřiměřenou, aby ji stěžovatel nemohl zaplatit.

Podle ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s. může být účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Nejedná - li se tedy o případ uvedený ve větě druhé, soud (předseda senátu) při rozhodování podle tohoto ustanovení především porovnává na jedné straně výdělkové a další majetkové poměry dotyčného účastníka řízení, na druhé straně pak výši soudního poplatku se zřetelem na případné další náklady spojené s předmětným řízením před soudem. Výsledkem této úvahy je pak závěr, zda účastníkovi je možné přiznat osvobození od soudních poplatků či nikoli.

Kasační soud dospěl k závěru, že si krajský soud zřejmě neujasnil výši soudního poplatku, ačkoliv jeho výše v této věci má význam pro závěr, zda se zřetelem na příjem stěžovatele nebrání uplatnění práva na soudní ochranu. Tak krajský soud v usnesení ze dne 22. 4. 2008 vyzývá stěžovatele k zaplacení soudního poplatku za podanou žalobu na ochranu proti nečinnosti správního orgánu ve výši 1000 Kč (položka 14a bod 2 písm. d/ Sazebníku soudních poplatků), kdežto v usnesení ze dne 21. 1. 2009 za stejnou žalobu ve výši 2000 Kč (položka 14a bod 2 písm. a/ Sazebníku soudních poplatků). Pokud by tedy i po doplnění řízení stran skutečné výše příjmů a dalších majetkových poměrů stěžovatele činily jeho finanční příjmy skutečně jen částku kolem 6000 Kč měsíčně (při ostatní nemajetnosti) a nebyly by zde jiné okolnosti modifikující konkrétní možnosti stěžovatele si opatřit i jiné finanční prostředky, nelze nevidět při úvaze o použití této částky vázanost příspěvku na živobytí v částce 3126 Kč měsíčně na zabezpečení výživy stěžovatele a ostatních základních osobních potřeb a doplatku na bydlení v částce 2900 Kč měsíčně na použití ve prospěch stěžovatele k úhradě odůvodněných nákladů na bydlení (nikoliv tedy k úhradě soudního poplatku, jehož zaplacení si nelze z těchto prostředků ani představit, vzhledem k výši uvedených příjmů). V tom případě by potom byla velmi problematická úvaha krajského soudu, že výše soudního poplatku 2000 Kč se nejvíce natolik nepřiměřená ve srovnání s částkou, s níž může stěžovatel disponovat, aby ji nebylo možné v této jedné věci uhradit.

Nejvyšší správní soud proto zrušil napadené usnesení krajského soudu z důvodu uvedených v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) a d) s. ř. s., a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 110 odst. 1 s. ř. s.).

V dalším řízení bude na krajském soudu, aby se znovu zabýval všemi skutečnostmi a námitkami stěžovatele vyslovenými v žádosti o osvobození od soudních poplatků, ve smyslu odůvodnění tohoto rozsudku doplnil řízení s cílem objasnit zásadní otázku, zda u stěžovatele existují důvody pro osvobození od soudních poplatků, a podle výsledku a vyhodnocení zjištěných skutečností vydal rozhodnutí, které bude odpovídat zákonu.

Zruší-li Nejvyšší správní soud rozhodnutí krajského soudu, a vrátí-li mu věc k dalšímu řízení, je tento soud vázán právním názorem vysloveným Nejvyšším správním soudem ve zrušovacím rozhodnutí (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

Nejvyšší správní soud rozhodl o kasační stížnosti rozsudkem bez jednání, protože mu takový postup umožňuje ustanovení § 109 odst. 1 s. ř. s.

V novém rozhodnutí krajský soud rozhodne i o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti (§ 110 odst. 2 s. ř. s.).

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 20. května 2009

JUDr. Jaroslav Hubáček
předseda senátu